

**THE CONTRIBUTION OF THE JESUIT FATHERS
TO THE RELIGIOUS LIFE OF LUTSK**

ВНЕСОК ОТЦІВ ЄЗУЇТІВ У РЕЛІГІЙНЕ ЖИТТЯ М. ЛУЦЬКА

Khomiak P. P.

*postgraduate student of Lesya Ukrainka Volyn National University,
Lutsk, Ukraine*

Хом'як П. П.

*аспірант Волинського національного університету імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

У XVII ст. територія Волині перебувала у складі Речі Посполитої. У Луцьку в цей період відбувався ряд вагомих історичних подій, зокрема пов'язаних із підписанням Берестейської унії у 1596 р., яка утвердила існування уніатської церкви. Оскільки тогочасне населення місто було сформоване із представників різних національностей, кожен із них мав потребу у приналежності до власного віросповідання. Таким чином, станом на XVII ст. виникла потреба у збільшенні кількості католицького духовенства та проведенні релігійного проповідування віри серед населення. Ще починаючи з кінця XIV ст. активну культурну та просвітницьку діяльність проводили ченці ордену домініканців, які прибули до Луцька в литовсько-руський період на запрошення князя Вітовта [2, с. 123–131]. У 1428 р. князь Вітовт переніс столицю Католицької дієцезії із Володимира до Луцька, що значно пожвавило католицьку діяльність в місті.

Станом на початок XVII ст. в Луцьку вже існувало кілька храмів західного віросповідання: зокрема костел Святої Трійці, домініканський костел Успіння Діви Марії, костел Святого Якова та костел Святого Хреста. Для проведення богослужінь була потрібна більша кількість священнослужителів і перед єпископом постало питання залучення до душпастирської діяльності членів католицьких орденів [2, с. 123–131].

У 1604 р. на запрошення Мартина Шишковського до Луцька приїхали ченці ордену Товариства Ісуса, відомого також як орден єзуїтів. Метою існування ордену та основною його діяльністю було проповідування католицької віри серед населення, поширення Слова Божого та розвиток культурного та освітнього життя. Як пише дослідник Станіслав Заленські, єпископ Мартин Шишковський

запропонував збудувати у місті єзуїтський храм та запросив членів ордену для здійснення душпастирських обов'язків у костелі Святої Трійці.

До Луцька приїхало двоє отців єзуїтів, які проживали на другому поверсі єпископського будинку і для богослужінь їм було відведено одну із каплиць кафедрального костелу. Свою місіонерську діяльність єзуїти проводили по території всієї Луцької дієцезії, що включала в себе Волинське, Брацлавське, Підляське, Брестсько-литовське воєводства [4, с. 931–936].

Дослідник вказує і на той факт, що в Луцьку у XVII ст. не існувало кафедральної школи та й загалом по Волині великої кількості шкіл такого спрямування не налічувалось, а жодних католицьких семінарій взагалі не існувало [3, С. 149–177]. Проте у 1606 р. єпископ Павло III Волицький в місті Янові над Бугом підписав акт на будівництво колегіуму єзуїтів, а разом з ним і костелу. В колегіумі планувалось відкрити курс «моральної теології», а також обов'язковим було проведення занять з граматики та гуманітарних наук. Сам єпископ допомагав єзуїтам з фінансуванням для розбудови храму і навіть помираючи заповів «3000 флоринів для луцького костелу». Також він пожертвував для них «будинок біля дзвіниці в Луцьку», з чого робимо висновок, що мова йде про дзвіницю від тодішнього кафедрального костелу Святої Трійці [3, с. 149–177].

У 1608 р. єзуїтам вдалось відкрити два граматичних класи у тому ж «будинку біля дзвіниці», який отримали як дар від єпископа Павла Волицького. Школа активно розвивалась і викликала неабиякий попит та інтерес. Зацікавлення до освіти було настільки великим, що отці єзуїти зустрілись із проблемою нестачі місця для проведення занять та й кількість охочих учнів не могла поміститись у двох класах.

Указом від 6 лютого 1609 р. король Сигізмунд III затвердив будівництво колегіуму, про що говорилось з єпископом Павлом Волицьким ще у 1606 р. Він також затвердив розташування майбутнього колегіуму та костелу на території Нижнього (Окольного) Луцького замку, де знаходились будинки місцевої шляхти. Вони ж, в свою чергу, були зобов'язані віддавати свої маєтки для будівництва майбутніх будівель. Однак деякі із шляхтичів були «схизматиками» або «різновірцями» і не хотіли продавати свої маєтності, тому було прийнято рішення звернутись за допомогою до тогочасних купців, які придбали в шляхтичів землю і віддавали її єзуїтам [4, с. 931–936].

У 1610 р. єпископ Павло Волицький урочисто освятив наріжний камінь майбутнього храму, що буде названий на честь Святих Петра і Павла. Існує також і легенда, згідно з якою він на власних плечах виніс дванадцять мішків землі на честь дванадцяти апостолів [1, с. 18].

Допоки будувався майбутній єзуїтський храм, для ченців ордену було виділено верхню каплицю (*capellam superiorem*) та вівтар в наві кафедрального собору Святої Трійці [3, с. 149–177].

Для будівництва костелу було запрошено римського архітектора Джакомо Бріано, який в той час стежив за спорудженням католицьких храмів у інших містах, що були у складі Речі Посполитої. Відомо, що в Луцьку він постійно не перебував, однак ретельно контролював за процесом будівництва [1, с. 18]. Згідно його плану храм має дві вежі, які відрізняються формами: одна – чотиригранна, інша ж – восьмигранна. До сьогодення дослідники не можуть дійти спільної думки, чому вирішили будувати саме в такий спосіб. Однак, опираючись на те, що храм прилягав до мурів Нижнього замку, слід припустити, що така різниця мала суто стратегічне оборонне значення, оскільки і самі стіни храму мають два ряди бійниць призначені для захисту та відбивання атак.

За планом Джакомо Бріано під час будівництва костелу одразу було закладено велике підземелля, в якому на сьогоднішній день досліджено два яруси і припускається існування третього. Дотепер його вважають одним із найбільших по східних єзуїтських територіях та найбільшим історичним підземеллям на території України. Підземелля мало на меті виконувати одразу кілька важливих призначень. Зокрема там споруджено ще один храм, який має умовну назву Нижній, де можна було проводити богослужіння, поки будувалась основна будівля храму [2, с. 123–131].

З 1627 р. нагляд за будівництвом проводив уже інший польський архітектор – Мацей Маїк. Під його керівництвом у 1630 р. проводили будову склепінь, і у 1637 р. – поставили купол. Урочиста консекрація костелу Святих апостолів Петра і Павла була звершена у 1639 р. [1, с. 18].

Стосовно колегіуму, то станом на 1640 р. в ньому вже працювало 30 єзуїтів, хоча приміщення ще потребували ремонтних робіт та не були повноцінно укомплектовані. За процесом будівництва стежив італійський архітектор Бенедетто Моллі, а вже у 1646 р. колегіум було повністю добудовано.

Підсумовуючи, приїзд Ордену Товариства Ісуса до Луцька сприяв розвитку католицького релігійного життя у місті. Своєю невпинною працею вони поширювали Слово Боже на території що входила до складу Луцької дієцезії і реалізували план по будівництву храму.

Література:

1. Колосок Б. Знайомство з луцьким костолом Св. Трійці та Св. Петра і Павла. Київ, 1996. 18 с.

2. Пясецький В. Луцьк. Історико-красназавчі нариси : у 2 т. Луцьк : Волинські старожитності, 2013. Кн. 1 : Старе місто. С. 123–131.
3. Paszenda J. SJ. Budowle jezuickie w Polsce: u 5 t. Kraków: Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna Ignatium Wydawnictwo WAM, 2010. T. 4: Budowle jezuickie w Polsce XVI–XVIII w. С. 149–177.
4. Załęski S. Jezuci w Polsce : u 5 t. Kraków: Drukiem i nakładem drukarni W. L. Anczyca I SP, 1905. T. IV, Cz. II.: Kolegia i domy założone w pierwszej dobie rządów Zygmunta III 1588–1608. С. 931–936.